

Tastets

de lletres ebrengues

2013

OBRES I AUTORS

Sultà, el mico de l'Atlas, de **Cinta Arasa**. Jesús (1978), llicenciada en ciències polítiques i novel·lista. És autora d'*Arran de l'Ebre*.

...

La Mio i les granotes dels arrossars, de **Zoraida Burgos**. Tortosa (1933), Diplomada en biblioteconomia, poeta i escriptora de narracions juvenils.

...

Un cavaller, un drac... una llegenda, de **Valer Gisbert**. Aldover (1978), escriptor de novel·la juvenil i de ciència ficció. Autor d'*El vigilant d'horitzons*.

...

L'ermita de Sant Onofre, d'**Emigdi Subirats**. Campredó (1967), professor d'anglès, escriptor i investigador literari.

PROSES

Cinta Arasa
Zoraida Burgos
Valer Gisbert
Emigdi Subirats

Tastets de lletres ebreques 2013

Òmnium Cultural de les Terres de l'Ebre
Centre de Normalització Lingüística de les Terres de l'Ebre
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Terres de l'Ebre, abril de 2013

SULTÀ, EL MICO DE L'ATLES

Cada any, arreu del món, un número incalculable d'animals salvatges és segrestat. Després els venen perquè siguin una atracció més de circs o zoos però ells no saben viure feliços lluny de casa. Per sort, hi ha persones que treballen per aturar aquests segrestos.

Hola! Sóc el mico Sultà! Sí, Sultà com els sultans, els que manen al nord d'Àfrica. Em dic així perquè els de la meva família som molt importants a les muntanyes de l'Atlas, al Marroc. No ho sabíeu? Doncs sí, ho som. No exagero, no...

Heu de saber que, abans, aquestes muntanyes abans eren pelades com una roca. Ningú no hi podia viure. La gent es moria de set i de gana perquè no hi creixia cap planta. Vam ser nosaltres que vam dur, des de molt lluny, les llavors dels roures tan grans que ara ens fan ombra i ens donen menjar. Va ser per això que el meu rererererebesavi va ser nomenat sultà, com a agraïment, per la gent d'aquest racó de món. Des de llavors, tots els primers fills de la meva família ens diem així, Sultà. Sí, una mica avorrit, però bé, ser important sempre comporta certs sacrificis...

Tinc cosins i cosines que viuen molt lluny d'aquí, a l'Àsia, i abans molts de nosaltres vivíem per tot l'Àfrica. Jo, però, sempre he viscut en aques-

tes muntanyes. Bé, sempre, sempre no... en realitat, em van obligar a estar-m'hi fora una bona temporada ... o potser només van ser uns dies, però a mi se'm van fer eterns.

Tot va començar quan jo era tan petit, que ni tan sols no em podia penjar dels arbres amb la cua, perquè era massa curta, encara... Va ser un dia que jugava amb el meu cosí Sultà (sí, ja us ho he dit, molts ens diem igual a la meva família, coses de ser importants...). El cas és que el meu cosí, que és un fotetes, m'havia estirat la cua i m'havia dit mico escuat. Jo li volia tornar la gracieta, així que el perseguia entre les branques d'un roure molt gran. Llavors ell va baixar al terra per anar corrent a un altre roure, que estava una mica lluny del nostre. Jo el vaig voler seguir, però, en sec, una manassa gran i forta com segur que no n'heu vista mai cap, em va agafar pel coll i ja no em vaig poder moure.

No sabia què em passava... Vaig tenir tanta por... Sentia com els meus pares, els meus tiets i el meu cosí, que ho havien vist tot, xisclaven de lluny, esgargamellant-se. Demanaven a qui m'havia enxampat que em deixés anar. Jo, mentre, intentava fer cops de peu, pessics i fins i tot pessigolles amb la punta de la meva petita cua per veure si em deixaven anar, però no va servir de res.

Llavors, em van portar a un lloc horrible i em van tancar en una gàbia. Hi feia molt de fred i no hi havia roures. A més, a mi no m'agrada estar

tancat, no senyor! Sempre he necessitat saltar, córrer i jugar entre els arbres.

Per davant d'aquella gàbia del dimoni hi passava gent que em feien ganyotes, o m'espantaven, o em cridaven... Ja podeu creure que estava desesperat... Jo ja provava de demanar-los, molt ben demanat, que em tornessin a casa, però ningú no em feia cas.

Els dies van anar passant i jo no em sentia amb esma de fer res. Ja no tenia gana, ni set, ni son. Només enyorava la meua família i els meus arbres, però quan ja havia perdut tota l'alegria que un mico pot tenir, va passar una cosa que no m'esperava.

Va ser una nit. Tot era molt fosc. Com que no podia dormir, m'estava assegut a un racó de la gàbia sense mirar enlloc quan, en sec, un punt de llum va aparèixer a l'habitació. Primer em vaig espantar. No sabia què podia ser aquell puntet de llum, abans no l'havia vist mai. Llavors em vaig adonar que es movia, i una mica més tard, vaig veure que no es movia pas sol, no, no. Qui movia aquell punt de llum era una noia. D'entrada, no en vaig fer cas... em vaig pensar que aquella noia era una persona més de les que passaven per davant la meua gàbia cada dia. De seguida, però, vaig notar que aquella noia era molt diferent. Aquella noia feia olor de roure!. Molt ràpid, em va obrir la porteta de la gàbia i, amb cura, em va ficar dins un cistell on havia posat una manta calenteta i suau, que també feia olor de roure. Tot seguit, molt fluixet perquè ningú no ens sentís, em va xiuxiuejar: "Sultà, no et preocupis gens, he vingut per salvar-te i tornar-te a casa teua" i dient-me això, em va donar tros-

sets de fruita. Com em van agradar! No en menjava des que aquella manassa m'havia pres de casa!

Aquella noia tan eixerida va començar a córrer i córrer ben ràpid i jo, dins el cistellet, em vaig adormir per primera vegada des de feia dies. Quan em vaig despertar, no em podia creure què veia. Dalt d'una furgoneta, la noia i jo ens estàvem acostant a les meves muntanyes. Sí senyor! Des de la furgoneta, ja veia la llum que el sol només té al meu país, i les copes dels roures, i en sentia l'olor, tan intensa que em vaig posar a xisclar d'alegria. Quan la noia va aturar la furgoneta, vaig saltar per la finestra i vaig córrer a buscar la meva família. No us podeu imaginar com n'estàvem tots, de contents! Ens abraçàvem, ens fèiem petons i pessigolles al nas amb les cues! La noia ens mirava, reia i aplaudia. Per donar-li les gràcies, li vam regalar una panera ben gran plena de fulles de roure i fruita. Li vam dir que, si volia, la convidàvem a viure amb nosaltres, perquè pogués jugar entre els roures, i sentir-ne l'olor cada dia.

Ella ens va donar les gràcies però no es podia quedar. Havia de tornar a viatjar amb la seva furgoneta perquè encara quedaven molts animals segrestats que havia d'alliberar. Em va saber greu que marxés... però de tant en tant veig la seva furgoneta des de dalt dels meus arbres, i li dono les gràcies, per mi i per tots els altres a qui torna a casa. Sé segur que és ella. Només la seva furgoneta duu un roure immens, ben verd, pintat al capó.

LA MIO I EL CAMÍ DE L'ESCOLA

La Mio era la més petita dels quatre germans. Era la més petita perquè va ser la darrera a néixer, després dels altres tres germans, i perquè era de veritat molt, molt petita. Tenia un cabell negre i llis, lluent, era un cabell que semblava que tenia pes, com si mai no es pogués despentinat. El duia amb una ratlla al mig i li queia per les dues bandes del cap. Un serrell ben retallat li tapava el front i gairebé els ulls. Uns ulls negres, com el cabell, amb forma d'ametlla.

Tots quatre germans s'assemblaven, tots tenien el cabell negre, llis, els ulls com ametlles. Els quatre tenien entre cinc i deu anys. L'Hiroki era el més gran i el més entenimentat. Els pares podien quedar-se tranquils perquè sabien que no faria, ni deixaria fer, cap entremaliadura.

La família de la Mio eren pagesos i vivien al camp, al bell mig d'uns arrossars. Vivien en una caseta a la vora de l'aigua i, per anar a l'escola, els germans havien de caminar gairebé una hora per un camí estret amb aigua a banda i banda. Els quatre xiquets caminaven en fila pels estrets marges de terra que separen els camps d'arròs. Anaven descalços, amb les sabates lligades i penjades al coll, perquè hi havia fang i no les podien embrutar, tan sols se les posaven en arribar a l'escola.

A la Mio l'escola no li agradava gaire. Ella s'estimava més passejar i badar, es quedava bocabadada quan les libèl·lules, aquells animalons tan fràgils, de color vermell, blau o verd, feien voltes i revoltes sobre l'ai-

gua. Admirava les formes i els colors tan variats de les papallones. O la voladissa de les orenetes, arran de terra, quan avisaven que la pluja era a punt d'esclatar. Allò que més la feia badar eren les granotes que saltaven a l'aigua, a banda i banda del camí, a mesura que els quatre germans s'hi atansaven. Matí i tarda. La Mio parlava a les granotes i reia en veure com saltaven a l'aigua.

L'Hiroki, el germà gran i entenimentat, renyava la Mio, li deia que calia mirar el camí que trepitjava i, a més, li deia que anar a l'escola era una sort, que no hi havia res millor al món que poder llegir totes les històries que contenen els llibres.

La Mio l'escoltava com qui sent ploure. Badava.

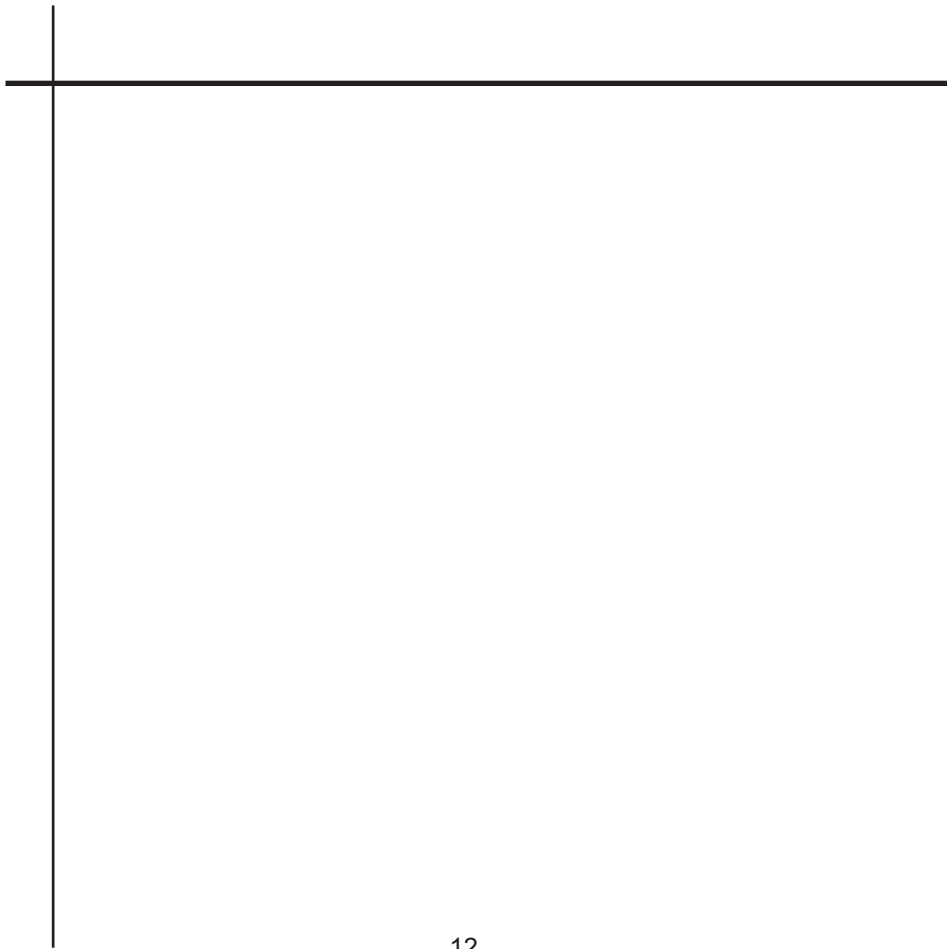
Els camps dels arrossars, per tal que hi pugui créixer l'arròs, han de ser plens d'aigua. Per portar l'aigua calen canals i dels canals surten les sèquies. Camí de l'escola, la Mio i els seus germans havien de creuar uns canals, passant per uns ponts de fusta i de canyes, molt fràgils.

Un dia mig plujós la Mio va badar més del compte. Potser no sentia el so de les granotes o el terra era més relliscós, el cert és que la Mio va caure al canal i l'aigua se l'emportava corrent avall. L'Hiroki, l'entenimentat, va arrencar una canya de la vora i va anar ràpidament fins al proper pont, canal avall. En arribar la Mio, que surava perquè, justa-

ment aquell dia, portava un vestit nou que s'havia inflat en caure a l'aigua i li havia servit de flotador, es va agafar a la punta de la canya i va seguir el seu moviment que l'atansava a la riba del canal. Un cop a la vora, l'Hiroki la va ajudar a sortir.

La Mio plorava, no se sap si per l'ensurt o perquè havia perdut les sabates, que se n'havien anat aigua avall.

Des d'aquell dia va escoltar els consells de l'Hiroki, que havia demostrat que n'era molt, d'assenyat. La Mio i els seus germans, com sempre, van continuar fent el seu camí cap a l'escola, en fila i amb les sabates penjades del coll. La Mio va aprendre un munt de coses a l'escola. Com més coses sabia, més estimava les bestioles que trobava pel camí. Va aprendre la vida i miracles de les libèl·lules, de les papallones, de les orenetes i de les granotes grosses i petites que saltaven a l'aigua. Els llibres, com deia en Hiroki, li ho van ensenyar de tot.

UN CAVALLER, UN DRAC... UNA LLEGENDA

Un enigmàtic personatge es va presentar al meu Olimp particular. Pel seu aspecte, pareixia haver estat hostatge de la desventura i calamitat. Reptava a través les nebuloses com si busqués algun lloc que jo no arribava a endevinar. Per allí on s'arrossegava, un rastre de sang fresca quedava marcat. Pareixia no tenir esma per seguir avant, i més d'un cop hagués jurat que la mateixa debilitat l'havia assassinat; però ràpidament es refeia, treia forces de flaqueza i seguia reptant... fins que va arribar al meu costat. Només veure'm, va esbotzar un inquietant somriure victoriós i, amb la veu entretallada i el cos ensangonat, aquell enigmàtic foraster em va explicar que ell era el contacontes, l'home que durant tant de temps havia esperat perquè em vingués a visitar. La seva veu sonava esguerrada, però plena d'esperança. El contacontes em va dir també que m'havia vingut a trobar per demanar-me una ofrena; i amb la veu mig tremolosa, va començar a mormolar:

“Tot seguit us narraré una sèrie de fets extraordinaris. Llegendes d'altres móns, faules disfressades amb satisfaccions de tots els colors. Històries inventades pels encanteris de la màgia o el dol de la foscor. Poder us estranyaran, però de ben segur que us ajudaran a entendre el món i el de les persones que hi han caminat...” I de seguida, va començar a explicar:

“M’ha costat arribar fins aquí dalt. Els entrebancs han estat molts i les dificultats encara més grans. Tot i així no he renunciat, he estat perseverant i he viatjat a través del món. He travessat deserts mancats d’oasis, he recorregut senders perillosos i oceans d’onatges braus, fins que a la fi us he trobat. Ara escoltareu les meves troballes, les històries d’aquest món on tots tant hem lluitat. La meva fita es troba en aquest cim perdut, allunyat de tot allò que la gent anomena realitat. I aquí, encisat pel seu aroma i rodejat de nebuloses en aquest espai sagrat, li vull oferir el regal que durant tant de temps se li ha negat... tan sols porto paraules, ja que el meu dot són les històries, les faules i els relats.”

El contacontes va començar a relatar. Explicava històries de races enfrontades, de grans imperis devastats, de violència desmesurada i cruels assassinats, de tortures malicioses i tot tipus d’horrors... I d’odi, el més desprietat dels foscos mentors. Sentia una creixent impotència dintre meu alhora que escoltava les paraules d’aquell noble personatge. Com més parlava, més angoixant se li tornava el to de veu. Era com si el fet de relatar aquelles històries inventades li estigués fent molt de mal. Al cap d’uns moments va callar i va jaure exhaust al meu costat. El silenci es va fer pesat, tan pesat que m’hagués agradat cridar. Però la meua veu no existia, feia segles que havia deixat de parlar. I les històries inventades d’aquell noble contacontes em van fer recordar una lluita sanguinària, la batalla més cruenta a la que sent home em vaig haver d’enfrontar... Va ser en aquest mateix paratge on un gran drac em va

matar... alhora que penso això, escolto el contacontes narrar una faula que m'és del tot familiar. Explica una lluita que se suposa que és la mateixa que jo vaig presenciar, com si la vertadera història no fos res més que un miratge o un conte capgirat, previsible i mal inventat. Ni tan sols el nom de la brava Paula li sento pronunciar. Com si la dona que va canviar el rumb de la història no hagués existit mai. La Paula va ser la dona a la que jo vaig estimar. Una coratjosa i humil guerrera que va combatre contra l'obscuritat com mai abans ningú havia gosat. Fou ella qui va recórrer els imperis de les tenebres i va vèncer orcs endimoniats i espectres satànics condemnats, amb l'acer de la seva espasa i la precisa punteria de les fletxes del seu arc. I a cada nova victòria aconseguida, la Paula escrivia la gran gesta pels murs i les parets dels imperis dels condemnats. La seva ploma eren els fetges dels monstres i dels satànics animals. I la tinta utilitzada, la sang quasi negra d'aquells malèfics rivals. La Paula era bravura. No era santa, tan sols dona. Una dona valenta i guerrera que desafià el destí i les normes establertes només per alliberar-me de les urpes del gran drac que em tenia segregat.

Jo era comerciant d'espècies en un temps en què els monstres i les persones vivien quasi plegats. Resulta que un tracte tàcit entre el Pare de les tenebres i el nostre Àngel Guardià deia que totes espècies conviurien, però que mai entre elles s'havien de molestar. Els monstres

vagarien pels seus imperis de foscor, i s'alimentarien de carronya, de púrria i desolació. Els homes tindrien senders marcats per on transitar sense envair els territoris de la bèstia, però si mai algun home hi gosés entrar, el Pare de les Tenebres el podria segrestar i portar-lo davant del gran drac; només caldria un sacrifici, la sang d'un únic humà, i les Tenebres regnarien sempre més sobre el cel i la Terra...i l'Àngel guardià mai més hi podria vetllar. La gent, sabedors d'aquest tàcit acord, respectàvem les normes i ningú s'apropava al regne de la foscor. Però jo, comerciant d'espècies, viatjant i de vegades trobador, vaig ser enganyat per les mentides d'un orc funest disfressat d'humà i, sense tan sols adonar-me'n, al regne de les Tenebres vaig fer cap. No vaig tenir ni temps a reaccionar. De seguida, els aterradors alarits de la fera paralizzaren el meu cap. Les seves urpes em van enxampar i només vaig poder bramar el nom de la Paula... per si de cas em sentia, per si em podia alliberar. Sort que un àngel custodi va presenciar l'engany i, ràpidament, a tota la cort celestial i a la Paula va alertar.

Ella sola va combatre i va anihilar tot dimoni que es posava al seu pas. Les seves gestes eren heroiques, i les seves conquestes representaven el més gran dels triomfs que una persona mai pogués somniar. Els àngels la miraven i somreien tots plegats. La Paula era un colós cava-

ller, la guerrera custòdia de la Terra, la persona que el planeta durant tant de temps havia anhelat trobar... fins que a la fi, va arribar al lloc on el gran drac em tenia segrestat.

Les garres del dragó esgarraven la meva pell. Els seus àcids efluvis fonien els meus músculs alhora que obria la boca per tal d'esquarterar-me amb la força de les seves barres, amb les espines mortals dels seus afilats queixals. Vaig perdre el coneixement. El dolor era tan intens que tenia ganes que la bèstia em matés a la primera queixalada. Però la meva estimada Paula va aparèixer en el moment en què la meva vida s'estava a punt d'emancipar. Va treure l'espasa i es va acarnissar en una ferotge batalla contra el drac. La brava Paula li va etzibar puntades de peu i ferotges cops d'espasa. Jo em sentia moribund a l'abast del gran drac. Mentre, la Paula no parava de lluitar. Va recórrer l'esquena de la gran bèstia i saltava per les seves escames fins que va arribar vora la boca. Una volta dreta sobre el seu llom li va clavar l'espasa al coll. El gegantí dragó va pegar un grunyit i em va amollar de les seves urpes. En veure que el meu cos queia en direcció al buit, la Paula va treure l'espasa del coll del drac i es va llençar al meu rescat. Tots dos ens precipitàvem a una gran velocitat... i enmig d'aquella situació tràgica i extrema, ens vam mirar durant un instant i vaig sentir com la seva energia em penetrava... Llavors va ser la última vegada que la

vaig veure. El drac va treure la llengua i em va xuclar directe cap a la seva boca abans que el meu cos es rebatés contra el terra. Mentre la inèrcia de la seva llengua m'empenyia cap a les profunditats de la seva gola, l'espasa de la Paula va fer cap a les meves mans. El drac se'm va engolir, i els pestilents àcids d'aquella bèstia em fonien a poc a poc. Però abans d'expirar i apurar el meu últim alè de vida, vaig agafar l'espasa i, amb l'energia que la Paula instants abans em regalà, vaig clavar l'acer a les entranyes del monstre i el vaig obrir des de dintre en canal... I acte seguit vaig morir... i el drac també ho va fer amb mi...

El contacontes va tornar a parlar. Seguia explicant la meua història feta llegenda, previsible, mal inventada i quasi del tot capgirada. De totes formes, vaig deixar d'evocar moments passats i me'l vaig posar a escoltar:

“... Diuen que de la sang de la bèstia en va nàixer un roser. Que sota la seva soca, una llegenda es va crear. Diuen que aquell roser és el fruit amarg d'una batalla despietada i d'un amor no consumat. Però també diuen que és el fruit dels àngels i que les seves espines ajuden a curar els mals de la humanitat... li parlo d'històries i llegendes; de fets que vostè mai ha presenciats. Un àngel que em va visitar en somnis m'ha

guiat fins aquí dalt. Em va dir que si el trobava, li narrés gestes i proeses. Que li digués que era el contacontes per tal que dissipés les nebuloses sagrades que el mantenen amagat; perquè així, em pogués escoltar i demanar-li l'ofrena que he vingut a buscar.”

El contacontes va callar. Va esperar en silenci al meu costat. Al cap d'una estona va continuar explicant els seus relats. Va parlar de naixements, d'esdeveniments meravellosos, de contes màgics i faules que semblaven impossibles, però resulta que eren ben reals. En acabar va tornar a callar. I aquell silenci visceral va ser tan especial que m'hagués agradat cridar de felicitat! No ho vaig fer. Ni tan sols podia. No tinc veu. Però tinc les espines que el contacontes ha vingut a buscar, l'ofrena que la humanitat necessita per pal·liar part dels seus mals. Jo sóc el fruit dels àngels, un èpic roser sant que jau en aquest cim sagrat; rodejat de sacres nebuloses i regat per les històries d'un món que una altra època vaig trepitjar. Vaig deixar caure tres espines. Una va curar el cos del contacontes. Les altres dues van ser la meva ofrena a aquest valent, que va desafiar escabrosos entrebancs per tal d'arribar fins al meu costat. Vaig veure com s'aixecava recuperat, preparat de nou per a partir. Es va apropar per dir-me adéu i es va ennuegar amb l'aroma que emanen les flors que decoren el meu cos. Al

cap d'una estona, vaig escoltar-lo com em dedicava les seves últimes paraules d'acomiadament:

“Adéu sant roser! Gràcies pel seu sagrat dot!”

Adéu contacontes! Agraixo als àngels la teva visita i les històries meravelloses que m'has regalat. Ha estat tot un plaer. Tot i així, m'hagués agradat poder-te parlar per explicar-te que jo no vaig ser cap sant guerrier. I que la meva estimada Paula, brava guerrera d'acer, de tot menys fràgil donzella va ser... sóc sagrat i també sant; i l'esperit d'en Jordi, comerciant de Montblanc.

L'ERMITA DE SANT ONOFRE

Fa unes 10 centúries l'ample estuari que hi havia just a l'indret on el riu Ebre s'abraçava amb el mar estava habitat per uns pescadors molt dinàmics i uns camperols molt laboriosos. El peix era abundant i molt variat: anguila, palaia, llissa, saboga, lluç, tonyina, sorell, moll, sèpia, sardineta, esparallol, corball, morro, caluc de mar, etc.. Els ramats ovins i bovins proporcionaven carn d'un gust exquisit i una llet molt nutritiva. Els arbres fruiters i els vegetals que es conreaven tenien un regust a terra sana, mentre que els diferents bolets que produïa a dojo la garriga (els rovellons, pebrassos, rubiols, brunets, *múrgules*, i altres varietats) tenien mil sabors. Els romans conqueridors varen fer-hi casa, en un lloc que anomenaren *campus rotundus*, unes milles amunt de l'històric port Fangós, després de lliurar una heroica batalla contra els cartaginesos, tal com narra l'historiador Titus Livius en la seua gegant història de Roma *Ab urbe condita*, i varen aportar la seua llengua i cultura: "Roma gloria sua terras complet, atque in ultimas terrarum oras pervenit". Després els sarraïns ocuparen el seu lloc durant un doble parell de centúries, durant les quals varen haver avenços notables en ciències tan importants com l'alquímia, les matemàtiques i la medicina. També vàrem ser terra bressol de grandíssimes personalitats, com el savi imam Abu Bakr Al-Turtusi, asceta i poeta, que va morir en honor de santedat a la llunyana Alexandria l'any 1126. Les tropes del gloriós Ramon Berenguer IV els expulsaren allà per l'any 1149. L'administració catalana concedí una carta de població i de franqueses al poble semita, alhora que va garantir

un poder autònom conegut com la senyoria, que assegurava notables atribucions al govern local. Unes torres de guaita construïdes pels templers al llarg de la via fluvial de l'Ebre servien com a observatori per controlar les perillosíssimes incursions dels vaixells pirates i les embarcacions sarraïnes que s'infiltraven al territori, per realitzar atacs despietats, durant els quals saquejaven les cases, destrossaven els camps, deshonraven les indefenses dones i s'emportaven els pobres camperols al mercat d'esclaus.

Aquella colla de piadosos residents volien homenatjar de la millor manera possible el Senyor que havia creat el cel i la terra, per tal que els protegís dels ferotges enemics que els feien la vida impossible. Varen decidir que construirien una ermita per tal de lloar-lo dia i nit fins a la resta de l'existència humana. A partir d'aquella data, els jorns serien més blaus i les nits menys fosques, atès que amb la força amb què pregarien s'acabarien les tempestes i les pors terrenals. Aquell temple no calia que fos molt gran pel fet que la regió no estava molt poblada, però tothom l'havia de sentir com a propi, per aquest motiu van prendre la decisió que l'edificació seria realitzada en un indret on tots els fidels de la vall meridional de l'Ebre podrien reunir-se cada diumenge per celebrar la litúrgia plegats. Els tres vells més savis de la regió, un de Vinaròs, l'altre de Vall-de-roures i un tercer d'Imposita, van acceptar l'enorme responsabilitat de dirigir la sagrada construcció. Van triar un lloc que feia una

tisora, entre el coll dels Rajolers i el de les Àligues, just al costat de la gegant torre de Sant Onofre, una magnífica atalaia que feia disset metres d'alçada i era visible a molts quilòmetres de distància. Cregueren que era l'indret ideal, perquè hi havia abundants materials de construcció a l'abast i la seua extracció no seria gens difícil, també coincidia amb una ruta agropecuària antiquíssima, on es creuaven els camins més concorreguts que portaven a les *cives* de Tarraco i Saguntum.

Després d'alliçonar tots els voluntaris que estaven disposats a treballar dur, van començar la seua pietosa i engrescadora tasca un dia tan assenyalat com el de Sant Joan, abans que sortís el sol. Tots els joves van posar-se a la feina laboriosament, uns carejant pedres i altres netejant el terra dels brots de matolls i malesa espessa, que formaven aquell bosc frondós i una amalgama intensa de colors verdosos. Van fer progressos impensables, mostra del seny, l'empenta i la devoció que els guiava. La primera filera amb aquelles pedres enormes estava ja enllestida abans que es va fer fosc. Al dia següent, novament de matinada, els improvisats constructors es van tornar a reunir al centre del poble, ansiosos d'aixecar els murs de l'església en dos o tres fileres, si podien aquell mateix dia. Tots junts varen caminar fins al turó on havien començat l'edificació, mentre entonaven una bella seguida de cançons de glòria als reis i al Creador, i de confiança en el futur de la humanitat. Feren

ús de l'idioma provençal, com era el costum de l'època, quant a la poesia i la música.

Chanson, vai t'en a la valen reina
en Aragon, quar mais reina vera,
no sai el mon, e si n'ai manhta quista,
e no trop mais ses tort e ses querelha.
Mas ilh es franc'e lials e grazida
per tota gen et a Dieu agradiva.

(Cançó, ves-te'n a la valuosa reina a Aragó, car no conec al món reina més vera, encara que n'he cercades moltes, i no en trobo cap sense injustícia ni querella. Però ella és franca, lleial i celebrada per tota la gent i agradable a Déu.)

Tanmateix, van quedar del tot astorats quan arribaren allí i s'adonaren que no quedava rastre del treball que havien fet el dia abans. Les diverses piles de matèria primera estaven encara allí, però totes les pedres que havien col·locat amb tanta cura en aquella primera filera, havien desaparegut. S'hauria necessitat un veritable exèrcit d'homes per poder endur-se-les, així que els constructors estaven convençuts que alguna força sobrenatural havia actuat i calia analitzar detalladament les proepres passes a seguir. Després d'una acalorada discussió, en la qual va-

ren aparèixer les primeres divergències, els tres vells savis van donar el vistiplau a continuar les tasques de construcció de l'ermita un altre cop, com si res no hagués passat. Havien escoltat nombroses històries bíbliques, llavors varen pensar que el Santíssim Creador els estava provant i no volien decaure a la primera de canvi. Els treballadors van aconseguir amb molt d'esforç i molta suor, tornar a construir aquella filera de pedres que havia desaparegut a causa de misterioses interferències, i se'n van anar cap a casa molt cansats, però del tot satisfets, quan la foscor ja havia pres possessió de la capa del cel.

Ensondemà, tristament s'adonaren que no hi havia de nou cap rastre del seu dia de treball. Totes les pedres s'havien fet invisibles. I una altra vegada, van donar mostres del seu empeny i tossuderia, quan de cap manera es van voler espantar o decebre, sinó que van decidir tornar a construir la primera filera de les parets de l'església, mentre s'encoratjaven mútuament afirmant que aquesta vegada seria la definitiva. Però al tercer matí, les coses estaven exactament igual, tot el seu treball desfet. Tot i que aquesta vegada els vells savis de la comarca, després d'una reunió excitada, en la qual ja començava a regnar el dubte i el desencís, van ordenar als constructors que marxessin cap a casa i esperessin futurs esdeveniments, ja que la situació era molt delicada i semblava

que estaven malgastant esforços en va. Els tres ancians van descobrir que cada nit rebien una mateixa visió a la finestra de casa seua, la qual no havien de menysprear, per mor que no era fruit de la casualitat. Era una llum brillant des de dalt del cel, que resplendia una llarga estona acompanyada d'una veu molt greu que deia:

- Busqueu el cau d'un conill clar, però que no és blanc. Quan el trobeu construïu allí mateix i no en cap altre lloc, l'ermita.

Cap dels tres savis, que eren homes de molta fe, va dubtar a l'hora d'obeir tal celestial demanda, que, de ben segur, era la clau per acabar amb èxit el temple. I amb aquesta disposició, van començar a buscar en diferents direccions, un conill d'un color tan inusual i de més estranya aparença. Tot aquell dia van divagar, buscant a través dels pinars i maleses que vestien les parts dreta i esquerra de la vall del riu Iberus. Tot el sant dia fins a arribar la foscor, van divisar moltíssims conills i llebres, però cap d'ells tenia aquell estrany color, que només una força del cel podia enviar. Molt cansats per la recerca i desesperats anímicament, havien acordat tornar-se a reunir en un lloc mític de l'estuari, just davant de la vella torre sarraïna, que vigilava el tràfic de vaixells que circulaven per l'esquerra del riu. Ningú no gosava parlar. Consideraven que tots els esforços serien inútils, com que no tenien ni idea de per on seguir buscant amb un mínim de possibilitats d'èxit. Quan estaven a punt de marxar cap a casa, de sobte, un jovenet va veure el conill d'un color cru, indefinible, que els feia senyals des del turó més alt a l'est de la

torre. El cel lluïa en aquell mateix instant, una tonalitat blavosa mai no vista, que excità la retina de tots, i els alliberà de qualsevol preocupació. Durant un curt instant va romandre quiet. Semblava que els mirava i els donava la benedicció. Llavors va desaparèixer i mai més el van tornar a veure, ni tampoc va deixar cap rastre de les seues petjades, tot i que tothom n'estava segur d'haver-lo vist durant aquell meravellós instant.

Cants de joia reberen la visió. Crits implacables que havien vist la salvació. Tonades que arribaren als oïts celestials. Saltirons dels joves que volien tocar el cel. Aquesta és la balada d'un poble just i content, agraït al senyor dels senyors que havia fet el miracle, al qual prometeren que tot infidel es convertiria a la seua creença. Aquesta vegada van fer ús de la llengua vulgar, que tothom entenia:

Novell saber hai atrobat;
pot n'hom conèixer veritat
e destruir la falsetat.
Sarraïns seran batejat,
tartres, jueus e mant errat,
per lo saber que Déus m'ha dat.

(He trobat una nova ciència, amb la qual hom pot conèixer la veritat i destruir la false-dat. Seran batejats els sarraïns, els tàrtars, els jueus i molts equivocats gràcies a la ciència que Déu m'ha donat.)

Al matí següent, els vells s'aplegaren sota la torre i van ordenar els treballadors que comencessin a portar les pedres cap al lloc on el conill havia aparegut. Allí varen trobar un clot profund, on es reflectia la clara imatge del sagrat animal, amb una mena d'estendard pintat al terra, de colors inesborrables, que lluía quatre barres vermelles sota un marc de color groc. Quan van començar a construir l'ermita, la tasca els semblava infinitament més fàcil que abans, com si fossin ajudats per una gran força sobrenatural que no els abandonava en cap moment. Les parets van muntar a una velocitat insuperable. El sostre va ser col·locat en un tres i no res, i prompte l'església va ser totalment llesta per a la peregrinació i adoració del Senyor del cel i de la terra. Els vells savis van demanar a les autoritats de la sagrada ciutat de Roma que santifiquessin l'ermita i amb ella tota la comarca, li donessin el nom de Sant Onofre i donessin llum verda a l'adoració al seu culte. Amb el llenguatge col·loquial, la pietosa gent de la comarca, la va anomenar durant segles "l'ermita del conill pàlid", el qual va ser escurçat per esdevenir "la conilla". Llavors van construir un pilar de dos metres d'alçada i mig d'amplada, on varen posar la imatge del sant protector dels animals, vestit amb una pell de conill amb les mans juntes fent oració. Amb el pas del temps, una part de l'ermita va ser usada com a biblioteca, la qual conservava llibres antics i de gran valor, ja que la saviesa no té preu. Aquest era l'homenatge pòstum als vells savis que idearen la construcció del temple i superaren tots els obstacles.

I fins als nostres dies, la vella ermita que roman en aquell lloc estratègic, on es poden divisar tots els pobles del delta, conserva les quatre barres i vetlla per la unitat natural de tots els pobles de l'Ebre català i la salut de la seua gent. I que així continuï *in saecula saeculorum*.

ÍNDIX

Sultà, el mico de l'Atlas, 5
La Mio i les granotes dels arrossars, 9
Un cavaller, un drac... una llegenda, 13
L'ermita de Sant Onofre, 21

Tastets de lletres ebrenques 2013

es va acabar d'imprimir i enquadernar

a la Impremta Querol, SL, de Campredó-Tortosa,

el mes d'abril de 2013.

Tastets de lletres ebrenques

El pagès té somnis complents que l'han d'enlairar envers la felicitat. Sant Onofre té una ermita construïda gràcies als anhels del poble. Els contes passen per cases encantades i parlen de sultans; altres, de faraons; altres, de realitats. La colla d'amics gaudeix d'aventures i Jordi és aquell sant de tot els temps i de totes les històries. Crear món d'infant i d'adolescent, crear història de la vida i de l'itaca. Narrar per fer feliços, narrar per enlairar ànimes, narrar per explicar sentiments. Eixa és la clau de tot, d'anhels plasmats en la ploma que agafen aire en forma de lletra. I narrarem i llegirem, i construïm el propi món de lletra.